

'Het is ons nu gelukt, zeker weten'

'Veertien jaar hebben we ervoor gevochten. En we zijn nu beretrots dat we straks veertien garnalenspelmachines op Lauwersoog hebben draaien die verantwoordelijk zijn voor een heel mooi product. Onze ziel en zaligheid zit in die machines, een groot deel van ons leven zit erin. Het was voor ons een obsessie om een kwalitatief goede en rendabele pelmachine te bouwen, het is ons nu gelukt.'

Zeker weten?

'Zeker weten. Absoluut!

En we gaan door, iedere dag wil ik ze (nog) beter hebben.

De systematiek voor het machinaal pellen van Hollandse garnalen hebben we nu in de vingers, we weten hoe het moet.

Het was vallen en opstaan, trial and error, en we moesten van heel ver komen.'

● Appie en Klaas Kant (rechts): 'Wij zijn gasten die niet snel afhaken, we bleven ervoor gaan. Mijn vader zei altijd dat alleen de aanhouder wint.'

Niettemin toont Klaas Kant van Kant Garnalenspelmachines, statutair gevestigd in het Oost-Groninger Westerlee, zich ondanks deze kordate woorden toch nog enigszins terughoudend over het resultaat van hun jarenlange inspanningen. Hij schreeuwt het niet van de daken. Het ligt in de aard van zijn karakter en bovendien is in het verleden al zo vaak een goed functionerende garnalenspelmachine gepresenteerd waarvan het resultaat en rendement uiteindelijk toch een echech bleken te zijn. Sceptis over de perspectieven van het machinaal pellen van garnalen uit de Noord- en Waddenzee, de Crangon crangon, is nog altijd aanwezig. Maar, zoals Kant het stelt: 'We hebben de kop door het halster, de grote ellende is grotendeels voorbij en het is echt mogelijk.'

Op 14 januari 1984 trilde in Nederland de garnalensector op zijn grondvesten. Op die dag werd namelijk bekend dat in het

bejaardencentrum De Tolsteeg in Utrecht vijf bejaarden waren overleden, vermoedelijk als gevolg van het eten van bedorven garnalen. Schaaldieren die uit het buitenland (waarschijnlijk uit Bangladesh of Noorwegen) waren geïmporteerd. Er ontstond bij de vaderlandse garnalenshandel, de overheid en het publiek een ware paniecreactie. Uiteindelijk overleden er veertien Nederlanders na het consumeren van garnalen, althans die conclusie werd getrokken. Hoewel naderhand de feiten en de wetenschap nooit een direct causaal verband hebben aangetoond tussen het nuttigen van de bedorven garnalen - met de shigella-bacterie - en de sterfgevallen, was het leed toch geschied.

Bij Heiploeg in het Noord-Groninger Zoutkamp, de grootste garnalensleverancier in Europa ('Wie garnalen zegt, zegt Heiploeg') werd destijds de stormbal gehesen. En ook bij Appie Kant en Zonen, groothandel in

Er moest een andere oplossing worden gevonden: de garnalenpelmachine.

garnalen en met een eigen pellerij in het Noordoost-Groninger Termunterzijl, stond de bedrijfsleiding op scherp. Kant was met zo'n 700 thuispeladressen, voornamelijk vrouwen in de wijde Groninger regio, een van de belangrijkste toeleveranciers van gepelde Hollandse garnalen voor Heiploeg. Het grootste knelpunt, volgens de Haagse overheid, was het thuispellen van garnalen en dan in het bijzonder het gebrek aan hygiëne dat bij dit thuiswerk aan de orde zou zijn. Er werd zelfs gesproken van 'het zwarte circuit', alhoewel de Groninger garnalenhandel deze karakterisering met klem ontkende en bestreed. Kant destijds: 'Men jaagt op ons alsof we drugshandelaars zijn.' En hij werd in zijn verdediging moreel ondersteund door burgemeester Martin Zijlstra van de gemeente Termunterzijl. De dreiging van een verbod op het thuispellen kwam niettemin als een zwaard van Damocles boven de sector te hangen.

Volgens de Heiploeg-leiding zou het aanscherpen van de hygiëne-eisen in Nederland, zoals die al in de kustregio's van Duitsland en Denemarken werden gehanteerd, leiden tot een prijsverhoging van de Hollandse garnaal. Er werd gesproken van een mentaliteitskwestie: 'De Nederlander proeft met zijn portemonnee, de buitenlander met zijn tong'. De creatie van goed te controleren garnalenpelcentra, met tientallen tot honderden pellers en pelsters, werd door de regering in Den Haag als de panacee voor de hygiëneproblematiek gezien. Maar er was in Nederland, en dus ook in Groningen, geen thuispelster te vinden die daar naar taalde. De inrichting van deze centra zou bovendien een prijsopdrijvend effect teweegbrengen.

Daar waren vader Dirk en zoon Ilja van Woensel uit Haarlem al zo'n twintig jaar mee bezig. Ze hadden er hun levenswerk van gemaakt en in Brouwershaven was een proefopstelling met hun machines aanwezig. Gezien het grote belang van de garnalensector voor de Groninger economie werd een initiatief van de Terschellinger ondernemer Dirk Verhaagen om in Zoutkamp een garnalenpelcentrum met een tiental Van Woenselmachines op te zetten, door de provinciale bestuurders con amore omarmd.

De provincie stak er samen met andere subsidiënten geld in en zo kon de gedeputeerde Bé Bos van economische zaken in 1986 het startsein voor de werkzaamheden van Garnalenspellerij Verhaagen & Co geven. Heiploeg zou voor de aanvoer van de benodigde garnalen zorgen. Het machinale pelcentrum vergde een investering van anderhalf miljoen gulden en op termijn zou het aantal machines uitgebreid

'We hebben de kop door het halster, de grote ellende is grotendeels voorbij en het is echt mogelijk'

worden naar 100. In Zoutkamp moest op den duur het grootste garnalenpelcentrum van Europa worden gerealiseerd. Volgens de uitvinders Van Woensel konden de machines zo worden afgesteld dat er niet alleen Hollandse maar ook buitenlandse schelpdieren mee konden worden gepeld. En ze dachten zelfs al aan de ontwikkeling van bananen- en rijstpelmachines. De geconstateerde 'kinderziektes' van de pelmachines werden echter niet overwon-

nen, het hele project leidde tot een fiasco en het pelcentrum werd twee jaar later gesloten wegens gebrek aan kwaliteit en efficiency en dus aan rendement. Nadien probeerde Verhaagen het nog eens op bescheiden schaal op Terschelling maar helaas voor hem.

Voor Kant sr. kwam de teloorgang van het pelcentrum niet als een complete verrassing uit de lucht vallen. Hij was tijdens de opening in Zoutkamp aanwezig en had 'op de knieën voor de pelmachines gelegen' om aan den lijve te zien hoe ze werkten. 'De machine krijgt de garnalen niet goed op de rij zodat het vlees er niet optimaal uit geborsteld wordt. Maar dat wist ik al van tevoren, voor 104% zeker. Bovendien gaan er te veel ongepelde garnalen verloren die in de afvalgoot terecht komen. Ik zeg niet dat machinaal pellen van garnalen onmogelijk is, ik zeg wel dat dit procédé niet deugt.' Zijn commentaar samengevat: 'Luchtfietserij'.

Naderhand zocht ook garnalenhandelaar Bruin Mooijer van Crevettes in Volendam zijn heil in een garnalenpelcentrum met een 24-tal machines (kosten f 5 miljoen), die waren gebaseerd op het verbeterde Van Woensel-principe. Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC), Hans Simons, verrichtte in 1990 de officiële opening. Twee jaar later werd de stekker uit dit project, dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) mede had gesubsidieerd, getrokken.

Per 1 juli 1990 was uiteindelijk een verbod op het thuispellen van garnalen formeel van kracht geworden. In 1988 hadden LNV-minister Braks en staatssecretaris Dees van WVC al besloten de controle op de hygiënische omstandigheden van het thuispellen op te voeren. Dat resulteerde in extra controle- en keuringskosten voor de thuispelbedrijven. Kant sr. zag voor zijn onderneming de bui hangen en besloot te stoppen. 'We kunnen beter naar Australië gaan om schapen te fokken.'

En als gevolg van het thuispelverbod in Nederland zocht de leiding van Heiploeg naar moderne en goed geoutilleerde pelateliers in het buitenland. In eerste instantie in Polen en naderhand - en nog steeds - in Marokko waar enkele duizenden mensen voor de Groninger garnalenverwerker aan de slag zijn. Heiploeg nam ook de machines van het pelcentrum in Zoutkamp over om aan de nodige verbeteringen te werken. De toen-

malige directeur Matthijs van der Ploeg: 'We kunnen als grote garnalenhandel het ons niet veroorloven niet te blijven zoeken naar een rendabele pelmachine.'

Anno 2007, zo'n zeventien jaar later en duimdikke stapels krantenknipsels over de pelproblematiek verder, heeft Kant Garnalenpelmachines nu de ultieme garnalenpelmachine ontworpen en gebouwd. Verantwoordelijk daarvoor zijn de gebroeders Klaas (45), Alfred (43) en Richard (37) Kant met op de achtergrond hun vader Appie Kant (71) als adviseur. Kant sr. is oud-garnalenvisser met een achtergrond als machinebankwerker. Het patent van de machine staat op zijn naam.

Gepokt en gemazeld in de sector wisten ze dat de ene garnaal nooit gelijk is aan de ander en garnalen hebben een harde schaal en week vlees. Het is geen standaardproduct, verre van dat. In het verleden ontstonden de grootste problemen tijdens het machinaal pellen bij de randapparatuur zodat er te veel garnalen uitvielen. Of ze werden niet goed gepeld waarbij het vlees werd beschadigd of er zaten nog schaalresten aan. Te veel schaaldieren moesten handmatig worden 'nagelezen' en al deze factoren haalden het rendement naar beneden. Het hele proces van het machinaal pellen was te tijdrovend.

Geïnfecteerd door het pelvirus mocht de familie Kant zich van de Heiploeg-leiding uitleven op een drietal machines die van de Groninger garnalenhandelaar afkomstig waren. 'Daar mochten we mee gaan klooiën', zegt Klaas Kant die een academieopleiding docent lichamen oefening heeft genoten en sinds 1984 in het bedrijf van zijn vader

werkzaam was. Er werden de nodige modificaties aan de machine en de aanvullende apparatuur aangebracht, maar met onvoldoende resultaat. 'We hadden bijvoorbeeld te veel water nodig en nog altijd moesten er te veel garnalen worden nagelezen.'

Successievelijk werd het machinepark door de Kant-clan uitgebreid om nieuwe technische en technologische aanpassingen uit te proberen. 'Op een gegeven moment waren we met zestien pelmachines bezig en toen ben ik zo'n beetje gek geworden. Onze werkzaamheden trokken een zware wissel op ons zakelijke en persoonlijke leven. Dag en nacht waren we ermee bezig.'

'Vandaag gevangen, morgen in de winkel of op tafel'

Als gevolg van een nachtelijke brainwave, kwam Klaas Kant op het idee om een machine, eigenlijk heel simpel, om de Nederlandse garnaal heen te bouwen. 'Feitelijk was het zo dat ik die nacht een manier heb gevonden om de garnaal uit de dop te krijgen, te pellen dus. Samen met mijn vader hebben we daaromheen een machine, een prototype, gebouwd die de garnalen op de juiste wijze voor het pellen positioneerde. We hebben vervolgens zelf tien machines gebouwd en daar zijn we voor Heiploeg mee gaan pellen. Ze waren stukken beter dan de Van Woensel-machines. De kwaliteit van de gepelde garnalen was naar behoren en bacteriologisch waren de zaken op orde. Maar optimaal waren ze toch nog niet, het pellen moest sneller.'

Weer werd er een prototype gebouwd en opnieuw tien pelmachines die in vergelijking met de vorige categorie tien keer zo snel waren. Maar het uiteindelijke rendement was nog steeds te laag.

'Een vuistregel voor het (handmatig) pellen is dat drie kilo garnalen een kilo vlees oplevert. We kwamen enkele procenten te kort. We waren toen aan het eind van ons financiële Latijn, externe financiers konden we niet interesseren en in 2001 hebben we ons faillissement aangevraagd en de machines werden afgebroken. Vanaf 1993 waren we bezig geweest en al onze werkzaamheden eindigden in een rot tijd.' Klaas Kant kon 'geen pelmachine meer zien', hij was vervolgens gedurende drie jaar hoofd

productie bij de pluimveeslachterij Stortebom in Kornhorn. En ook zijn broers haakten (tijdelijk) af.

Maar de oude Kant liet het er niet bij zitten en knutselde en bouwde een derde prototype pelmachine. Klaas Kant: 'Wij zijn gas-

ten die niet snel afhaken, we bleven ervoor gaan. Mijn vader zei altijd dat alleen de aanhouder wint.' Er werden vier machines gebouwd die zo'n twee jaar geleden in Lauwersoog werden opgesteld.

'Ze hebben een uitstekend rendement met een kwalitatief uitstekende vleesproductie die varieert van 31% tot 39% van een kilo garnalen, net zo goed als het handpellen.'

Per machine gaat het dan om zo'n acht kilo vlees per uur. Bacteriologisch hebben we het pelproces prima voor elkaar en er zit snelheid in het proces met amper storingen. We staan versteld van de feiten en cijfers.' Veel wil Klaas Kant niet over de machine kwijt en het pelatelier blijft voor buitenstaanders hermetisch gesloten. De vier machines zijn inmiddels door Heiploeg gekocht en het bedrijf heeft er nog eens tien besteld. 'Voor het bedienen van deze veertien machines is slechts één medewerker nodig en we kunnen straks in twee ploegen gaan draaien.'

Klaas Kant is inmiddels parttime in dienst van Heiploeg. Hij prijst de positieve grondhouding en medewerking van de Groninger garnalenleverancier, waarvoor op basis van een 'zekere exclusiviteit' wordt gewerkt. 'Zonder hen hadden we dit nooit kunnen bereiken. Hun technische dienst en hun laboratorium hebben ons voortdurend bijgestaan. Als gevolg van onze machines kunnen er dagverse garnalen worden geleverd. Vandaag gevangen, morgen in de winkel of op tafel. Daarmee kun je een nieuwe markt, bijvoorbeeld de betere restaurants, gaan bedienen, maar dat is aan Heiploeg. Wij zijn machinebouwers en -verkopers. Daar maken we ons als Kant druk om.'

Kunnen de pelateliers van Heiploeg op termijn in Marokko worden gesloten en zullen er in Lauwersoog of in Zoutkamp honderden pelmachines komen te staan? Nederland wordt weer een garnalenveld? 'Daarover kan ik niet oordelen.' Kunnen er ook andere schaaldieren mee worden gepeld? 'Geen idee, zover ben ik nog lang niet. Wat ik wel weet dat dit uitstekende machines zijn en ik verwacht niet dat er op korte termijn weer een nieuw type pelmachine moet komen.' Jullie zijn spekkoper dus? Ik denk nooit in dergelijke termen.'